

בפתחו של הגיליון החמישי

השנה מציינת מדינת ישראל ארבעים שנים למלחמת יום הכיפורים, המלחמה הקשה במלחמות שידעה ישראל מאז המלחמה על עצמאותה. מלחמת יום הכיפורים נמשכה 19 ימים, גבתה את חייהם של יותר מאלפים מחיילי צה"ל, ועד היום היא נחשבת בשיח הציבורי טראומה לאומית. הגיליון שלפניכם, החמישי בסדרת הגיליונות של כתב העת **ישראלים**, יעסוק במידה רבה באותה מלחמה עקובה מדם.

בראשיתו של הגיליון מובא ריאיון עם מר אבנר שלו, יושב ראש יד ושם בהווה, ומי שבזמן מלחמת יום הכיפורים היה ראש לשכתו של הרמטכ"ל דוד אלעזר. תפקיד זה הציב את שלו במוקד ההתרחשות הביטחונית-מדינית בשנים שלפני המלחמה, בזמן המלחמה ואחריה. מסיבה זו עדותו היא מקור ראשון מעניין במיוחד להבנת התקופה והאירועים המרכזיים בה.

במדור 'מן הארכיון' בחרה המערכת להביא לפניכם סיכום ישיבת התייעצות חשובה וגורלית במיוחד של צמרת הדרג המדיני והביטחוני אצל ראש הממשלה גולדה מאיר. ישיבה שהתכנסה שש שעות בערך לפני פרוץ המלחמה, ביום הכיפורים 6 באוקטובר 1973, לאחר שכבר הגיע דיווח ממקור מהימן על כוונתן של מצרים וסוריה לפתוח במלחמה נגד ישראל עוד באותו היום. בישיבה זו הוכרעו שתי הכרעות הרות גורל; אלה השפיעו במידה רבה, לטוב או לרע, על אופן ההתמודדות של ישראל עם המלחמה הממששת ובאה.

המאמר החמישי בגיליון זה עוסק בימים שקדמו למלחמת יום הכיפורים. המאמר בוחן את סוגיית 'האמצעים המיוחדים' שהיו אמורים לספק מידע מודיעיני מוקדם על כוונת מצרים לפתוח במלחמה נגד ישראל ושואל מדוע לא הופעלו אמצעים אלו. המחבר טוען במאמר כי ראש אמ"ן אלי זעירא הטעה ביודעים את הממונים עליו בכך שנתן להם להבין שהאמצעים המיוחדים הופעלו. במאמר עולה השערה מרתקת אשר לקשר אפשרי בין הטעיה זו לקו המדיני-פוליטי שנקט שר הביטחון משה דיין בנוגע ליחסי ישראל-מצרים ולמדיניות בנוגע לשטחים הכבושים.

חוץ מהעיסוק במלחמת יום הכיפורים במרכזו של הגיליון עומדים זה לצד זה עוד ארבעה מאמרים מתקופות ומתחומים שונים ומגוונים השופכים אור על צדדים שונים בהיסטוריה של מדינת ישראל והציונות. המאמר הראשון עוסק במקורות האינטלקטואליים של זאב ז'בוטינסקי. המחבר משיג על הדרך שפורשו בה תפיסותיו של ז'בוטינסקי עד כה ומבקש לסרטט את מקורות היניקה הרעיוניים של ז'בוטינסקי בתפיסת הלאומיות שלו על כל מורכבותה עד שנת 1914. בעקבות כך הוא מבקש להתמודד עם שאלת הגדרתו של ז'בוטינסקי – לאומן או ליברל.

המאמר השני עוסק במשא ומתן החשאי שהתקיים בלונדון בשנת 1934 בין דוד בן-גוריון לזאב ז'בוטינסקי. ההסכם נועד להביא לסיום הסכסוך הפוליטי בין תנועת העבודה לתנועה הרוויזיוניסטית, אשר שיסע את התנועה הציונית במחצית הראשונה של שנות השלושים של המאה ה-20. תוצאותיו של הסכסוך עיצבו את התנועה הציונית למשך עשורים רבים. המחבר השתמש בכלים תאורטיים מתחום המשא ומתן ויישוב סכסוכים אשר התפתחו בעשורים האחרונים כדי להסביר את ההצלחה שבעצם החתימה על הסכמי לונדון ואת הכישלון ביישומם בפועל.

במאמר השלישי נבחן טיב היחסים בין היהודים למוסלמים המתפללים באתר נבי סמואל הנמצא כמה קילומטרים מצפון מערב לירושלים ונחשב קדוש לשלוש הדתות המונותאיסטיות הגדולות. במחקר העכשווי קבר נבי סמואל נחשב אי חריג של דר'קיום בין יהודים למוסלמים בשל השקט היחסי השורר בו למרות היעדרם של הסדרי תפילה מיוחדים ומיעוט כוחות הביטחון במקום. מחברת המאמר תרה אחר מקורות השקט היחסי, היא מראה כי האתר בעל היסטוריה של עימותים ומתיחויות וקובעת כי עיקרו של השקט היחסי נובע מאינטרס משותף המשרת את שני צדי המתרגם.

במאמר הרביעי נבחנים אופי הסיקור של העיתונים **ידיעות אחרונות** והארץ וכן 'פרשת הקישון', שנחשפה באמצע שנת 2000 בעקבות תחקיר עיתונאי של **ידיעות אחרונות**. המאמר מראה כי שני העיתונים גילו יחס שונה לשתי הקבוצות העיקריות שנפגעו עקב חשיפתן הממושכת לחומרים הרעילים שנמצאו במי הקישון – צוללני השייטת והדייגים – ומנסה להסביר מדוע קולם של הלוחמים נשמע היטב ואילו קולם של הדייגים כמעט נבלע ונעלם. בין השאר יאפשר מאמר זה התבוננות עמוקה במעורבותה של העיתונות בשימור ובקיבוע המבנה החברתי ההיסטורי בישראל.

את הגיליון סוגר גם הפעם המדור 'ממדף התואר השלישי', ובו כמה תקצירים של מחקרי תואר שלישי הקשורים לתחום העניין של כתב העת.

חברי מערכת כתב העת מאמינים כי התקצירים יהיו לעזור לתלמידי מחקר ולחוקרים ותיקים כאחד, ויעוררו עניין בקרב קהל הקוראים הרחב.

לסיום ברצוננו להודות לעשרות תלמידי המחקר ששלחו אלינו את מאמריהם עד כה. שערו של כתב העת ממשיכים להיות פתוחים לפני תלמידי מחקר מכל המוסדות האקדמיים בארץ הקשורים לתחום העניין של כתב העת להצעת מאמרים לגיליונות הבאים של **ישראלים** על פי ההנחיות להגשת מאמרים המובאות באתר: www.bgu.ac.il/israelim.

המערכת מבקשת להקדיש את הגיליון לחללי מלחמת יום הכיפורים – יהא זכרם ברוך.

מערכת ישראלים